

POSTANOWIENIE

Dnia 18 stycznia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z wniosku S. O.

przy uczestnictwie D. G.-O.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 18 stycznia 2008 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 23 lutego 2007 r., sygn. akt II Ca (...),

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd drugiej instancji, po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy i uczestniczki postępowania w sprawie o podział majątku wspólnego, uwzględnił w części apelację uczestniczki i postanowieniem reformatoryjnym ustalił, że w skład majątku dorobkowego byłych małżonków wchodziły: 1) udział w $\frac{1}{2}$ prawa własności nieruchomości zabudowanej, przekształcony następnie w prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...), wydzielonego z budynku mieszkalnego opisanego szczegółowo w pkt I 1) sentencji, 2) prawo najmu lokalu mieszkalnego opisanego w pkt I 2) sentencji, 3) prawo najmu boks garażowego opisanego w pkt I 3) sentencji.

Sąd odwoławczy obniżył z kwoty 214.660,94 zł do kwoty 209.708 zł sumę zasądzoną od uczestniczki postępowania na rzecz wnioskodawcy, oddalając apelację wnioskodawcy i

dalej idącą apelację uczestniczki postępowania pkt II sentencji, oraz znosząc wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego między stronami (pkt III sentencji).

Sąd drugiej instancji uznał, że jeżeli byli małżonkowie przyjęli ustrój wspólności majątkowej, to ze wszystkimi tego konsekwencjami wynikającymi z art. 32-34 k.r.o., jeżeli stosowanie tych przepisów nie zostało wyłączone majątkową umową małżeńską z art. 47 k.r.o. O przynależności nabytego przedmiotu do majątku wspólnego decydują przepisy art. 32-34 k.r.o. i to stwierdzenie odnosi się także do oświadczeń każdego z uczestników złożonych w umowie sprzedaży z dnia 3 września 1987 r. Sąd Okręgowy stwierdził nadto, że nie można przypisać decydującego znaczenia oświadczeniu małżonków, że nabywany udział w nieruchomości nie należy do ich majątku dorobkowego, a zarazem, że ich oświadczeń nie można także utożsamiać z przeniesieniem własności nabywanej nieruchomości przez jednego z małżonków na rzecz drugiego. Wnioskodawca nie był bowiem stroną umowy sprzedaży, a więc jego oświadczenie było bardziej aktem wiedzy choć ułomnym, niż aktem woli, a ponadto nie mógł on przenieść na uczestniczkę prawa własności w sytuacji, w której właścicielem sprzedającym nieruchomość była osoba trzecia, stwierdził Sąd drugiej instancji. Zarazem zaaprobował ustalenia Sądu Rejonowego, że środki przeznaczone na zakup nieruchomości pochodziły z wynagrodzenia za pracę uczestniczki oraz zaciągniętych pożyczek, a jednocześnie ustalił, że nie udowodniono, aby uczestniczka otrzymała środki z darowizn w takiej wysokości jak twierdzi, i że przeznaczyła je na zapłatę ceny nieruchomości.

W konsekwencji Sąd odwoławczy potwierdził zasadność stanowiska wyrażonego przez Sąd Rejonowy, że nabyty udział w $\frac{1}{2}$ prawa własności nieruchomości wchodzi w skład majątku dorobkowego, gdyż takie prawo przysługiwało małżonkom w chwili ustania wspólności ustawowej, a dopiero później przekształcone zostało w odrębną własność lokalu mieszkalnego nr (...).

Skarga kasacyjna uczestniczki postępowania zaskarża postanowienie w części, a mianowicie:

1. w pkt I podpunkt 1) w całości oraz co do rozstrzygnięcia o wzajemnym rozliczeniu uczestników również w całości;
2. w pkt II w części oddalającej apelację uczestniczki w zakresie objętym skargą kasacyjną;
3. w pkt III w całości.

Skarżąca oparła skargę na zarzutach mieszczących się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej. Zarzutem obraży objęto art. 31 k.r.o., art. 32 k.r.o., art. 33 k.r.o. i art. 34 k.r.o. w związku z art. 47 i art. 49 k.r.o., w brzmieniu sprzed zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r., przez niewłaściwe zastosowanie tych przepisów wyrażające się przyjęciem, że skoro między uczestnikami nie doszło do zawarcia umowy majątkowej małżeńskiej, to nabycie przez uczestniczkę udziału w nieruchomości na mocy umowy sprzedaży z dnia 3 września 1987 r. nie nastąpiło do majątku odrębnego uczestniczki, co wynikało z treści oświadczeń uczestników postępowania, lecz do majątku dorobkowego. W ocenie skarżącej nastąpiło istotne naruszenie autonomii woli małżonków w zakresie możliwości dysponowania przedmiotami majątkowymi wchodzącymi w skład majątku dorobkowego.

Nadto skarżąca zarzuca naruszenie art. 60 k.c. i art. 65 § 1 i § 2 k.c. przez ich niezastosowanie przy ocenie oświadczenia wnioskodawcy złożonego w umowie sprzedaży udziału w nieruchomości z dnia 3 września 1987 r., a okoliczność, że wnioskodawca nie był stroną tej umowy nie stanowi o braku możliwości złożenia przez niego w akcie notarialnym oświadczenia woli lub wiedzy.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej uczestniczka wywodzi, że dopuszczalne jest rozporządzenie przez małżonka składnikiem majątku dorobkowego na rzecz majątku odrębnego drugiego małżonka pomimo trwania ustawowej wspólności majątkowej. Zdaniem skarżącej, oświadczenie wnioskodawcy zawarte w akcie notarialnym z dnia 3 września 1987 r. było ukierunkowane na wywołanie określonych skutków prawnych, polegających na nabyciu przez nią udziału w nieruchomości do majątku odrębnego, a zatem było wyrazem odejścia od unormowania przepisów art. 31 k.r.o. i art. 33 k.r.o. Uczestniczka postępowania wywodzi, że niezależnie od przyjętego ustroju majątkowego, zgodnie z art. 47 k.r.o. małżonkowie byli władni postanowić o przesunięciu funduszków z majątku dorobkowego do majątku odrębnego uczestniczki w celu nabycia przez nią udziału w nieruchomości do jej majątku odrębnego. Dowodem takiego ich porozumienia było oświadczenie wnioskodawcy w akcie notarialnym, potwierdzające źródło nabycia udziału oraz wyrażające jednoznacznie wolę ulokowania nabywanego składnika w majątku odrębnym uczestniczki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie wobec braku w niej uzasadnionych podstaw.

Oparcie skargi na zarzutach mieszczących się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej ma ten skutek, że oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem stanu faktycznego będącego podstawą orzekania Sądu drugiej instancji.

Rację ma skarżąca o tyle, że zarzut niewłaściwego zastosowania wskazanych przepisów k.r.o. wiąże z brzmieniem tych przepisów sprzed ich zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691), zwanej dalej „ustawą”. Zważyć bowiem należy, że z mocy przepisów intertemporalnych zawartych w przepisach art. 5 ustawy do oceny skutków umowy sprzedaży ½ udziału we własności nieruchomości zabudowanej, zawartej w formie aktu notarialnego w dniu 3 września 1987 r. z udziałem uczestniczki postępowania, stosować należy przepisy w brzmieniu poprzedzającym powyższą zmianę. Przepis art. 5 ust. 1 ustawy nakazuje stosować nowe przepisy m.in. także do stosunków majątkowych małżonków powstałych przed jej wejściem w życie (tj. przed 19 stycznia 2005 r.) ale tylko wówczas, jeżeli przepisy art. 5 ust. 2-7 nie stanowią inaczej. Tymczasem przepis art. 5 ust. 5 pkt 1 ustawy stanowi inaczej, ponieważ nakazuje stosować przepisy dotychczasowe do oceny skutków m.in. czynności zobowiązujących lub rozporządzających małżonków sprzed wejścia w życie ustawy.

Zarzut niewłaściwego zastosowania przepisów art. 31 k.r.o., art. 32 k.r.o., art. 33 k.r.o. i art. 34 k.r.o., w brzmieniu sprzed zmiany dokonanej ustawą, oparty został w istocie na zarzucie błędnej ich wykładni. Skarżąca kwestionuje stanowisko Sądu odwoławczego, że nabycie przez uczestniczkę udziału w nieruchomości na mocy umowy sprzedaży z dnia 3 września 1987 r. nie nastąpiło do majątku odrębnego uczestniczki, pomimo treści oświadczeń uczestników postępowania, lecz do ich majątku dorobkowego, ponieważ byłych małżonków nie wiązała umowa majątkowa małżeńska. Zdaniem uczestniczki, takie stanowisko Sądu drugiej instancji doprowadziło do istotnego naruszenia autonomii woli małżonków w zakresie dysponowania składnikami majątku dorobkowego.

Z zarzutem skarżącej nie sposób się zgodzić. Rację ma Sąd odwoławczy twierdząc, że skutkiem pozostawania małżonków w ustroju wspólności majątkowej jest to, że przepisy art. 32-34 k.r.o. rozstrzygają o tym, co stanowi dorobek małżonków i przesądzają o przynależności do tego majątku nabytego przedmiotu, jeżeli stosowanie tych przepisów nie zostało wyłączone małżeńską umową majątkową, o której stanowi art. 47 § 1 k.r.o. W orzecznictwie utrwalone jest stanowisko, że art. 32 § 1 k.r.o. stwarza

domniemanie przynależności do majątku dorobkowego przedmiotów majątkowych nabytych w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, a przynależność tych przedmiotów do majątku odrębnego (obecnie: osobistego) obowiązany jest udowodnić zainteresowany tym małżonek (por. wyrok SN z dnia 11 września 1998 r., I CKN 830/97, niepubl.; postanowienie SN z dnia 6 lutego 2003 r., IV CKN 1721/00 niepubl.; wyrok SN z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 397/03 niepubl.; wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2003 r., II CKN 1409/00, OSNC 2004 r., Nr 7-8, poz. 113; wyrok SN z dnia 30 czerwca 2004 r., IV CK 513/03, niepubl.) Okoliczność, że stroną umowy był tylko jeden małżonek nie wystarcza do przyjęcia, że udział w nieruchomości nabyty w czasie trwania wspólności ustawowej wszedł do majątku odrębnego małżonka – strony umowy (por. postanowienie SN z dnia 16 października 1997 r., I CKN 130/97, niepubl.). Domniemanie faktyczne, że przedmiot majątkowy nabyty przez jednego z małżonków w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej stanowi dorobek (art. 32 § 1 k.r.o.) można co prawda obalić przez wykazanie, że nabycie nastąpiło ze środków finansowych stanowiących majątek odrębny (wyrok SN z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1194/00, niepubl.).

Słusznie zatem twierdzi Sąd Okręgowy, że nie można przypisać decydującego znaczenia oświadczeniu małżonków, iż nabywany udział w nieruchomości nie należy do majątku dorobkowego, ponieważ samo takie oświadczenie nie może stanowczo wyłączać skutków wynikających z przepisów art. 32-34 k.r.o., w sytuacji pozostawania małżonków w ustroju małżeńskiej wspólności ustawowej. Jej ograniczenie lub wyłączenie możliwe jest oczywiście na mocy małżeńskiej umowy przewidującej taki skutek i zawartej w formie aktu notarialnego, ale w sprawie bezspornym jest, że umowa taka nie została zawarta między uczestnikami. Również w reprezentatywnym piśmiennictwie jednoznacznie podkreślono, że prawo własności nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej z reguły wchodzi do majątku wspólnego, i to niezależnie od tego, czy zostało nabyte przez jedno z małżonków, czy przez oboje. Bez znaczenia z reguły pozostaje także to, czy środki przeznaczone na nabycie własności pochodziły z majątku wspólnego, czy też z majątku odrębnego (obecnie osobistego), chyba, że nabycie nastąpiło w drodze tzw. surogacji, której wystąpienia nie wykazano jednak w stanie faktycznym niniejszej sprawy. Skoro więc uczestniczka nabyła udział we współwłasności zabudowanej nieruchomości w czasie trwania małżeństwa, to z mocy art. 32 § 1 k.r.o. udział ten stał się elementem wspólnego majątku małżonków, ponieważ nie zostało wykazane aby z mocy art. 33 k.r.o. można go było zaliczyć do majątku odrębnego

uczestniczki postępowania. Trafność stanowiska Sądu odwoławczego potwierdzają nie podważone skutecznie przez uczestniczkę ustalenia, że środki przeznaczone na zakup udziału w prawie własności nieruchomości pochodziły z wynagrodzenia za pracę oraz zaciągniętych pożyczek. Skarżąca nie podważyła skutecznie także ustalenia Sądu, że nie udowodniono, aby uczestniczka otrzymała środki z darowizn w takiej wysokości jak twierdzi i że przeznaczyła je na zapłatę ceny nieruchomości. Przesądza to o braku podstaw do zastosowania art. 33 pkt 3 k.r.o., a w konsekwencji do uznania, że do nabycia przez uczestniczkę udziału w nieruchomości nie doszło w drodze tzw. surogacji, a tylko w razie istnienia takiego pozytywnego ustalenia możliwe byłoby, z mocy tego przepisu, wystąpienie skutku prawnego oczekiwanego przez uczestniczkę postępowania. Nawet jednak przy hipotetycznym tylko założeniu, że nabycie przedmiotu przez jednego z małżonków zostało sfinansowane częściowo ze środków majątku wspólnego, przyjmuje się w nowszym piśmiennictwie, że o zaliczeniu do określonej masy majątkowej decydować powinno porównanie wielkości środków pochodzących z poszczególnych majątków, przy czym jedna z tych kwot powinna być zdecydowanie większa i przesądzać o tym, do którego majątku wchodzi nabyty przedmiot (odmiennie Sąd Najwyższy w krytycznie ocenianym orzeczeniu z dnia 13 listopada 1962 r., III CO 2/62, OSNCP 1963, Nr 10, poz. 217, w którym uzależniono odstępstwo od skutku prawnego określonego w art. 31 k.r.o. od wyrażenia przez małżonków odmiennej woli). Wobec powyższego zarzuty niewłaściwego zastosowania wymienionych w skardze kasacyjnej przepisów k.r.o. należało uznać za nieuzasadnione.

Chybione okazały się również zarzuty naruszenia przepisów art. 60 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c. wskutek ich niezastosowania przy ocenie oświadczenia wnioskodawcy złożonego w umowie z dnia 3 września 1987 r. sporządzonej w formie aktu notarialnego.

O zastosowaniu tych przepisów i dokonaniu zgodnie z ich wymogami oceny oświadczeń woli zarówno wnioskodawcy jak i uczestniczki postępowania świadczy *expressis verbis* brzmienie ostatniego akapitu na str. 9 uzasadnienia zaskarżonego wyroku. Okoliczność, że sformułowane przez Sąd drugiej instancji rezultaty zastosowania przepisów art. 60 k.c. i art. 65 k.c. są niesatysfakcjonujące dla strony skarżącej nie może jednak przesądzać o zasadności zarzutu niezastosowania wymienionych przepisów. Jedynie ubocznie można zauważyć, że z brzmienia postanowienia § 3 *in fine* umowy z dnia 3 września 1987 r. wynika, iż wnioskodawca potwierdził jedynie wyjaśnienie uczestniczki tego postępowania, a mianowicie, że kupna udziału we własności nieruchomości dokonuje ona z majątku odrębnego. Złożenie

takiego oświadczenia nie jest jednak równoznaczne z przesądzeniem o jego prawdziwości i prawnej skuteczności, ponieważ o tym co składa się na odrębny majątek każdego z małżonków przesądza ustawodawca w art. 33 k.r.o., a nie wola, czy wyobrażenia któregokolwiek z małżonków. Kwalifikacji tej nie może więc zmienić ocena przez Sąd przesłanek sposobu wyrażania woli osoby dokonującej czynności prawnej (art. 60 k.c.), ani przesłanek tłumaczenia oświadczeń woli oraz badania zgodnego zamiaru stron i celu umowy (art. 65 § 1 i § 2 k.c.). Ponadto wnioskodawca nie był osobą dokonującą czynności prawnej, ponieważ nie był stroną umowy z dnia 3 września 1987 r., a zatem do oceny oświadczenia wnioskodawcy nie należało także z tej przyczyny stosować wprost wymienionych przepisów k.c. Trafnie uznał też Sąd drugiej instancji, że nie można przyjąć, aby oświadczenie uczestników złożone w § 3 in fine umowy z dnia 3 września 1987 r. skutkowało zawarciem między nimi umowy, w której wnioskodawca rozporządził na rzecz uczestniczki nabywaną nieruchomością. Rozporządzenie udziałem w nieruchomości, będącym elementem majątku wspólnego celem jego przeniesienia do majątku osobistego drugiego małżonka jest oczywiście możliwe (v. Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 10 kwietnia 1991 r., III CZP 76/90, OSNC 1991/10-12/117; wyrok SN z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 23/02, niepubl.), ale wymaga złożenia zgodnych oświadczeń woli w przedmiocie rozporządzenia i to mających postać postanowień umowy zawartej między małżonkami i sporządzonej w formie aktu notarialnego. W stanie faktycznym sprawy brak jest ustalenia aby doszło do dokonania takiej czynności prawnej między wnioskodawcą a uczestniczką postępowania.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji działając na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.